

Maria Katarzyna Grzegorzewska

ORCID: 0000-0001-7087-983X

Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie

Efektywność działań online instytucji kultury w uzupełnieniu procesu edukacyjnego w czasie pandemii

The effectiveness of on-line activities of cultural institutions in the complement of educational process during pandemic

Wprowadzenie

Czas pandemii postawił przed placówkami edukacyjnymi oraz instytucjami kultury wyzwania i zadania, na które nie mogły być one przygotowane pomimo coraz szerszego i powszechniejszego zastosowania nowatorskich, niekonwencjonalnych metod kształcenia w ich codziennej pracy. Metody te, w istotnej części bazujące na rozwiązaniach multimedialnych, w czasie przed pandemią stanowiły uzupełnienie działań opierających się jednak przede wszystkim na bezpośrednim kontakcie nauczyciela czy animatora zajęć z ich uczestnikami. W momencie gdy szkoły z dnia na dzień zostały zmuszone przez zewnętrzne okoliczności do organizacji zdalnego nauczania, zupełnie nową perspektywę zyskał pogląd, że „program nauczania powinien być przede wszystkim dostosowany do wymagań współczesności oraz oczekiwań uczniów i ich rodziców, aby móc wykształcić człowieka do sprawnego funkcjonowania w aktualnej rzeczywistości społecznej” (Ziółkowski, 2015, s. 45). Program nauczania to nie tylko zakres treściowy, merytoryczny, ale także metodologia przekazu – oparta na budowanych przez dziesięciolecia zasadach i teoriach kolejnych mistrzów dydaktyki.

W prezentowanym artykule skoncentrowano się na znaczeniu działalności edukacyjnej instytucji kultury, jaką jest biblioteka, w zakresie edukacji oraz działań wspierających ten proces. Okazała się ona niezwykle ważna w sytuacji pandemii i izolacji społecznej z niej wynikającej.

Edukacja we współczesnym świecie

W nowoczesnym kształceniu za najważniejszych uznaje się tych twórców, którzy podkreślają rolę praktyki i empirycznego doświadczenia jako kluczową w tworzeniu dydaktycznego kanonu. Jednym z nich jest John Dewey, „będący zwolennikiem przyrodniczego empiryzmu”. Filozof ten „uważał poznanie i działanie za niezbędne w rozwiązywaniu codziennych problemów. Ten proces rozwiązania problemów wzorował na eksperymencie, który zmierzał do odkrywania przez uczniów nowych wiadomości w toku pięciu kolejnych stopni: 1. odczucie trudności, 2. wykrycie trudności i jej określenie, 3. określenie możliwych rozwiązań, 4. wyprowadzenie wniosków z założonego rozwiązania, 5. dalsza obserwacja i eksperymenty zmierzające do przyjęcia bądź odrzucenia hipotezy. Powyższe etapy myślenia zostały określone stopniami formalnymi, według których zaczęto budować lekcje szkolne” (Ziółkowski, 2015, s. 49). Kiedy jednak stosowane metody zweryfikowała konieczność organizacji zajęć dla dzieci i młodzieży w różnym wieku, także i te założenia musiały zostać zrekapitulowane, co okazało się w wielu przypadkach bardzo trudne do zrealizowania. Na ten stan rzeczy wpłynęło wiele czynników, wśród których za najważniejsze i najpowszechniej występujące można uznać: brak przygotowania merytorycznego i metodologicznego do takiej formy zajęć, brak doświadczenia edukatorów w działaniach dydaktycznych na tak szeroką skalę, brak różnicowania metod nauczania online w podziale na grupy wiekowe, słabe zaplecze techniczne szkół, za mało przetestowanych i sprawdzonych narzędzi do takiej nauki. Należy zwrócić także uwagę na to, że dużą część obowiązków nadzorowania uczenia się musieli przejąć w domach rodzice, z naturalnych względów nieprzygotowani do takiego pośrednictwa.

Nie oznacza to oczywiście, że teoria dydaktyki pomijała kwestię nauczania zdalnego. Przeciwnie, coraz powszechniejsza była świadomość, że systemy edukacyjne muszą reagować na zmiany – cywilizacyjne, społeczne oraz technologiczne. Wirtualna edukacja już od końca XX wieku stawała się coraz istotniejszym elementem w teorii nauczania. W 1979 roku nazywano ją jeszcze „edukacją na odległość” i definiowano jako „edukację prowadzoną przez pośrednictwo i pomoc poczty bez kontaktów bezpośredniej edukacji między nauczycielem

a uczniem. Kształcenie jest realizowane przez pisane lub drukowane i nagrane materiały przesyłane do ucznia, którego postępy są ustalone przez pisemne lub drukowane ćwiczenia przekazywane nauczycielom do kontroli i poprawy, a następnie zwracane uczniom z uwagami i oceną” (UNESCO, 1979).

Dwie dekady później nieco abstrakcyjną jeszcze edukację wirtualną określano już jako „metodę prowadzenia procesu dydaktycznego w warunkach, gdy nauczyciele i uczniowie (studenci) są od siebie oddaleni (czasami znacznie) i nie znajdują się w tym samym miejscu, stosując do przekazywania informacji – oprócz tradycyjnych sposobów komunikowania się – również współczesne, bardzo nowoczesne technologie telekomunikacyjne, przesyłając: głos, obraz wideo, komputerowe dane oraz materiały drukowane.

Współczesne technologie umożliwiają również bezpośredni kontakt w czasie rzeczywistym pomiędzy nauczycielem a uczniem za pomocą audio- lub wideokonferencji, niezależnie od odległości, jaka ich dzieli” (Kubiak, 2000). Następnie po kolejnych czternastu latach o ICT (Information and Communications Technology) mówiono o niej już nie tyle jako o edukacyjnym zapleczu, ale o „innowacji w edukacji” (Popławski, Ślemp 2014). Definicja ICT mówiła, iż jest to „zespół środków, czyli urządzeń (na przykład komputer, sieci komputerowe czy media), narzędzi (oprogramowanie) oraz innych technologii, które służą wszechstronnemu posługiwaniu się informacją. Zatem technologie te obejmują zarówno informatykę, jak i komunikację. Ważna jest przy tym nie tylko sama informacja, ale także prędkość i jakość jej przekazu” (Śmigielski, 2002, s. 21).

W obliczu nagłej konieczności zmiany kształcenia stacjonarnego na zdalne konieczne okazało się natychmiastowe wdrożenie zasad znanych bardzo często jedynie z teorii lub traktowanych jako eksperymenty. Na tę sytuację nie byli przygotowani ani nauczyciele (metodologicznie), ani placówki oświatowe (systemowo), ani druga strona procesu dydaktycznego – uczniowie oraz ich rodzice. Szkoła nie została przecież zwolniona z pełnienia swojej funkcji – nie tylko dydaktycznej, ale również wychowawczej.

Instytucje kultury w procesie edukacji w sytuacji pandemii na przykładzie Białej Podlaskiej

Jak zwraca uwagę K. Grzesiak (2016, s. 13), „wychowanie i kształcenie już dawno wykroczyło poza ramy instytucji szkolnych. Od wielu lat, z dużym powodzeniem, realizowane jest w instytucjach edukacji nieformalnej”. Realizują ją nie tylko typowe niepubliczne placówki edukacyjne, ale w wielu miejscach także instytucje

kultury. Jej cechy to: „pozainstytucjonalny charakter, niesformalizowane relacje między uczącymi się, dobrowolność (wolny wybór dziedziny wiedzy oraz czasu przeznaczanego na naukę), większa dostępność, również dla osób nieradzących sobie w obszarze edukacji tradycyjnej, permanencja, czyli możliwość podejmowania edukacji w różnym wieku, brak certyfikatów” (Fatyga, 2005, s. 10).

Przyjmując, że wychowanie jest wpływem otoczenia społecznego na jednostkę, w działalności kulturalno-oświatowej placówek wychowania pozaszkolnego możemy dostrzec sytuacje wychowawcze kształtujące określone umiejętności młodego człowieka. Poprzez różnego rodzaju zajęcia placówki przygotowują do życia w społeczeństwie (kreowanie właściwych postaw społecznych, umiejętność podejmowania zespołowych i samodzielnych decyzji, współpraca w grupie). Uczą otwartości na drugiego człowieka (łamanie barier i stereotypów, otwartość na wielość kultur i różnorodność ludzkich zachowań oraz postaw). Przystosowują do aktywnego uczestnictwa w kulturze (świadomy odbiorca i twórca kultury

– pisze Grzesiak (2016, s. 14). Pandemia dała możliwość wykazania się tym placówkom pod jeszcze innym, rzadko akcentowanym wcześniej względem: uzupełnienia działań formalnych placówek edukacyjno-wychowawczych. Przykładem takich działań są inicjatywy podejmowane przez biblioteki – pokażę to na przykładzie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej.

Biała Podlaska to siedziba powiatu białskiego w województwie lubelskim. W 2019 roku miała 57 tysięcy mieszkańców (lublin.stat.gov.pl, 2020). Na terenie miasta funkcjonuje (poza dziewięcioma placówkami niepublicznymi):

- dziesięć przedszkoli samorządowych,
- osiem publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez samorząd,
- siedem samorządowych szkół ponadpodstawowych.

Poproszony o ocenę działań w ramach zdalnego nauczania w placówkach miejskich, których organem prowadzącym jest Urząd Miasta Biała Podlaska, prezydent Michał Litwiniuk podsumował:

prowadząc nauczanie w systemie zdalnym w semestrze letnim w roku szkolnym 2019/2020, nauczyciele pogłębili swoje doświadczenie w nauczaniu na odległość. Według oceny Wydziału Edukacji, Kultury i Sportu wypracowali oni metody, formy oraz procedury prowadzenia zajęć w formie zdalnej i stale je doskonalą. Do pracy wykorzystywane są różnego rodzaju aplikacje, w tym na przykład Discord, Messenger. Ponadto uczniowie korzystają podczas nauki zdalnej z czatów tekstowych lub forum dyskusyjnych, na przykład Classroom, Zoom. Mogą przysyłać zadania i prace, wykorzystując platformy: Classroom, Wordwall, Kahoot, Quizlety, Khany Academy, Matlandia. Nasze szkoły podstawowe i ponadpodstawowe na podstawie podpisanej przez nas z firmą Microsoft umowy posiadają dostęp do

Platformy Microsoft 365 oraz wsparcie w tym obszarze. Platforma jest skutecznym narzędziem do prowadzenia nauczania w systemie zdalnym. W celu skuteczniejszego kształcenia na odległość przeprowadziliśmy liczne szkolenia rad pedagogicznych. Dzięki szkoleniom, prowadzonym stacjonarnie oraz online, nauczyciele zostali wdrożeni do prowadzenia lekcji w aplikacji Teams. Powołaliśmy miejskiego i szkolnych koordynatorów wdrażania Platformy Microsoft 365, którzy nadzorują i koordynują działania w zakresie obsługi platformy. Na podstawie otrzymanych ode mnie upoważnień dyrektorzy szkół mają możliwość udostępniania uczniom i nauczycielom sprzętu informatycznego będącego w zasobach szkoły. Działania te mają na celu wsparcie osób z ograniczonymi możliwościami technicznymi w celu umożliwienia im uczestniczenia w kształceniu zdalnym. Dodatkowo Gmina Miejska Biała Podlaska, wykorzystując programy unijne oraz rządowe, kupiła pięćdziesiąt tabletów i sześćdziesiąt pięć laptopów za łączną kwotę prawie 278 tysięcy zł. Przekazaliśmy je szkołom, także w celu wypożyczenia potrzebującym uczniom. W zarządzeniu dotyczącym doksztalcania i doskonalenia nauczycieli ująłem jako priorytet zabezpieczenie środków finansowych na doskonalenie kadry pedagogicznej w zakresie kształcenia zdalnego.

Samorząd Białej Podlaskiej wspiera również aktywność licznych podmiotów zajmujących się działalnością kulturalną: placówek kultury, organizacji pozarządowych oraz stowarzyszeń. Zapewnia tym samym mieszkańcom miasta nie tylko dostęp do kultury poprzez promocję twórczości artystycznej, zapewnienie wysokiej jakości dóbr i usług kulturalnych czy zróżnicowanie oferty kulturalnej, ale także do nowatorskich form rozwoju dzięki podejmowanym działaniom interdyscyplinarnym.

Bialska Miejska Biblioteka Publiczna istnieje od osiemdziesięciu dwóch lat. To największa tego typu instytucja w regionie, która obejmuje: wypożyczalnię dla dorosłych, Bibliotekę Barwną dla Dzieci i Młodzieży, Multicentrum oraz trzy filie miejskie. Dzięki systemowi SOWA jest całkowicie skomputeryzowana, posiada Pracownię Digitalizacji Zbiorów, w której ucyfrowiono 12 500 pozycji Działu Wiedzy o Regionie. Materiały te udostępnia Bialska Biblioteka Cyfrowa, która cieszy się ogromnym zainteresowaniem czytelników i w ciągu roku odnotowuje ponad milion wejść. Biblioteczny Dział Udostępniania Zbiorów od lat prowadzi Dyskusyjny Klub Książki, zaś w Bibliotece Barwnej równoległe działa taki sam klub dla młodszych czytelników. W 2015 roku zorganizowała ona zlot Młodzieżowych Dyskusyjnych Klubów Książki województwa lubelskiego. Ponadto Biblioteka Barwna organizuje zajęcia biblioterapeutyczne, regularne spotkania z ciekawymi postaciami, specjalne zajęcia dla dzieci i młodzieży – w ciągu tygodnia i w weekendy. Prowadzi akcje takie jak BookCrossing, Czytające Soboty, Narodowe Czytanie, Noc Bibliotek, Światowy Dzień Książek

i Praw Autorskich. Ważnym wydarzeniem są Dni Książki Dziecięcej, których gośćmi byli dotychczas między innymi: Ewa Chotomska, Grażyna Bąkiewicz, Paweł Beręsewicz, Stefan Majewski, Tomasz Trojanowski, Eliza Piotrowska czy Krzysztof Marzec. Biblioteka wydaje pisma popularnonaukowe: „Rocznik Białkopodlaski” i „Podlaski Kwartalnik Kulturalny”. Publikowane w nich artykuły promują przede wszystkim kulturę i historię regionu.

Placówka jest też organizatorem lub współorganizatorem sesji naukowych i popularnonaukowych oraz wydawcą opracowań materiałów posesyjnych. Działalność wydawnicza Miejskiej Biblioteki Publicznej rozwija się i cieszy coraz większym zainteresowaniem i stanowi odpowiedź na potrzebę pogłębiania wiedzy o mieście i regionie.

Ponadto Miejska Biblioteka Publiczna oraz jej agendy realizują projekty finansowane ze środków Unii Europejskiej i Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W ramach swojej działalności prowadzi zajęcia edukacyjne dla dzieci i dorosłych. Mają one różną formę i dotyczą różnorodnej tematyki, dzięki czemu biblioteka poszerza spektrum swojej oferty, wykraczając istotnie poza standardowo pojmowane funkcje tego typu placówki.

W okresie związanym z wprowadzeniem stanu epidemiologicznego w Polsce Miejska Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej nie tylko kontynuowała działalność promującą czytelnictwo w internecie, ale także podjęła się organizacji zajęć skierowanych zwłaszcza do najmłodszych, co z perspektywy czasu okazało się bardzo ważnym uzupełnieniem działań edukacyjnych na terenie Białej Podlaskiej. Inicjatywy podjęte przez pracowników biblioteki skupiały się na przygotowywaniu treści edukacyjnych, literackich, technologicznych, historycznych oraz regionalnych. Pracownicy biblioteki, ale także nauczyciele białskich szkół podkreślają, że współpraca ta była moderowana przez władze samorządowe, integrujące w tym czasie proponowane działania w spójny program edukacyjno-wychowawczy instytucji i placówek, których organem prowadzącym czy nadzorującym jest Urząd Miasta.

Do ważnych przedsięwzięć biblioteki w okresie pandemii należały lekcje historii online o 34 Pułku Piechoty stacjonującym w Białej Podlaskiej przed II wojną światową, który pozostawił w życiu społecznym, kulturalnym, ale także gospodarczym Białej Podlaskiej trwałe ślady. Pamięć o nim jest w mieście kultywowana jako bardzo ważny element dziedzictwa. Białanie utożsamiają się z tradycją 34 Pułku Piechoty, wydawane są kolejne publikacje na jego temat. W okresie pandemii przypadło ważne miejskie święto upamiętniające jego żołnierzy. Co roku w maju mieszkańcy miasta obchodzą je podczas organizowanych przez

prezydenta miasta uroczystości. W 2020 roku nie było możliwe ich zorganizowanie, ale Miejska Biblioteka Publiczna podjęła się przeprowadzenia lekcji historii. Wykłady online o 34 Pułku Piechoty wygłosił dyrektor biblioteki specjalizujący się w tej tematyce, dr historii Paweł Borek. Powstały cztery odcinki, obejrzało je łącznie 12 700 osób. Stanowiło to istotne uzupełnienie lekcji historii szkolnych i ważny element spajający lokalną społeczność – było wielką wartością dodaną. Specjaliści zwracają uwagę na to, że wiedza o regionie ułatwia wprowadzenie do edukacji historycznej (Zielecki, 2000). Poznając historię i kulturę swojego regionu, człowiek w zakorzenienia się w nim i jednocześnie rozwija własną tożsamość. Powstaje w ten sposób więź uczuciowa z najbliższym środowiskiem społecznym, budzi to także patriotyzm lokalny, mobilizuje do pracy na rzecz własnego środowiska, ułatwia zrozumienie jego potrzeb i problemów. Rutyna dnia codziennego, w normalnym toku edukacji, najczęściej nie sprzyja motywacji do interesowania się tą historią, tymczasem – na pewno także dzięki nowoczesnej formie przekazu – lekcje historii opracowane i przygotowane przez Miejską Bibliotekę Publiczną okazały się atrakcyjne zarówno dla młodzieży, jak i osób starszych.

Zupełnie nową propozycją, której adresatami byli przede wszystkim najmłodszy białanie, było Bialskie Domowe Przedszkole online – krótkie programy o różnorodnej tematyce przygotowywane przez osoby dorosłe na wzór popularnego telewizyjnego formatu. Program miał dwa założenia: po pierwsze ukazanie różnych form rozrywki poprzez edukację małych dzieci oraz integrację społeczną podczas przygotowywania poszczególnych odcinków. Ich autorami byli nauczyciele przedszkolni, ale także mieszkańcy miasta chcący zaprezentować swoje zainteresowania i umiejętności. W projekcie brali udział zarówno dorośli, jak i dzieci, które przygotowywały dla rówieśników lekcje tańca czy prezentowały czytane przez siebie pozycje książkowe. Pomysłodawcą cyklu był prezydent miasta, Michał Litwiniuk, co nie pozostało bez znaczenia, bowiem zaangażowanie władz zawsze jest dla mieszkańców motywujące. Powstało siedemnaście odcinków programu, w ramach których stworzono między innymi lekcje tańca, instruktaże samodzielnego wykonania zabawek z dostępnych w domu materiałów, ale także zajęcia logopedyczne do przeprowadzenia w domu, co zdecydowało o tym, że spełnił on nie tylko funkcję rozrywkową, ale też edukacyjną. Bialskie Domowe Przedszkole obejrzało 19 364 osób.

Kolejną propozycją, która wzbudziła zainteresowanie białan, była „Czytająca Sobota online”. To spotkania emitowane na profilu społecznościowym Miejskiej Biblioteki Publicznej oraz Miasto Biała Podlaska w soboty, podczas których osoby znane w Białej Podlaskiej, zaangażowane w życie społeczne i kulturalne

miasta, czytały wybrane przez siebie książki. Czternaście odcinków obejrzało 22 4040 osób. Działanie to miało na celu promowanie czytelnictwa oraz głośnego czytania, ale także integracji międzypokoleniowej.

W okresie pandemii biblioteka nie unikała podejmowania tematów trudnych i aktualnych. W celu przekazywania informacji ważnych dla społeczności w danym momencie opracowano i opublikowano online cykl pod hasłem „As Wywiadu”. W sześciu odcinkach, które obejrzało 6 311 osób, specjaliści odpowiadali na pytania o stres w dobie epidemii, rozwiązania możliwe w obliczu emocjonalnego napięcia. Rozmówcami byli psychologowie, wykładowcy uczelni wyższych, lekarze.

Na stronie internetowej biblioteki jej pracownicy zamieszczali recenzje książek, które zebrane zostały w cykl „Od deski do deski”. Trzeba podkreślić, że w momencie gdy możliwe już było udostępnienie zbiorów czytelnikom, przy zachowaniu wszelkich zasad ostrożności i zaleceń bezpieczeństwa instytucja stworzyła system pozwalający na wypożyczenia książek. Jednocześnie prowadzone były działania promujące region oraz edukacja regionalna w oparciu o materiały przygotowywane przez Białą Bibliotekę Cyfrową.

Przed pandemią dużą popularnością cieszyły się spotkania autorskie organizowane przez bibliotekę. Ich bohaterami są często osoby, które pochodzą z regionu lub podejmują w swoich książkach tematykę regionalną. Stan epidemiczny wykluczył możliwość tych bezpośrednich spotkań z czytelnikami, jednak placówka nie zrezygnowała z ich organizacji, lecz wybierała formę spotkań online z możliwością interakcji z uczestnikami. Pierwsze takie spotkanie z pisarką Agnieszką Panasiuk, która Białą Podlaską uczyniła miejscem akcji swojej powieści historycznej, obejrzało 2 800 osób. Kolejne takie spotkanie autorskie online z Igozem Sokołowskim obejrzało 2 745 osób.

Inicjatywy Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej nie tylko zaangażowały odbiorców dziecięcych, uzupełniając tym samym działalność edukacyjną szkół, ale także zmobilizowały nauczycieli oraz osoby niepodlegające zawodowo czy profesjonalnie działań pedagogicznych. To jest aspekt społeczny i integrujący mieszkańców w okresie pandemii. Aktywność ta jednak była możliwa dzięki już wcześniej istotnie rozwiniętym obszarom oznaczającym zmiany, także w sektorze kultury, które S. Wright nazywa „zwrotem użytkologicznym” (Rochacka-Gagliardi, 2016). Jest to ewolucja kierunku działań bez przekształcania ich istoty, uwzględniająca różnorodne potrzeby użytkowników. „Nie rządzi tutaj jednak demografia i typowe myślenie marketingowe segmentami, a potrzeba i motywacja” (Rochacka-Gagliardi, 2016). Okres pandemii, gdy istotnie zmieniły się

potrzeby i motywacje, dowiódł, jak ważna jest taka otwartość. Dla wyjaśnienia mechanizmu, jaki rządzi tym procesem, warto przywołać system, który okazał się efektywny w działalności Narodowego Instytutu Audiowizualnego (NInA). Pisze Rochacka-Gagliardi (2016): „powstały cztery ścieżki: Rozrywka, Edukacja (zarówno dla dzieci, dorosłych, amatorów i profesjonalistów), Praca Własna oraz Współpraca. To one pomogły (...) uporządkować bogaty program oferowany przez NInA i zaprezentować go w sposób intuicyjnie dostępny użytkownikom. Co ważne, strategia ta objęła świat realny (offline) w przestrzeni nowego budynku NInA oraz obecność Instytutu w internecie”. Wcześniej Miejska Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej również sukcesywnie i konsekwentnie wdrażała taką strategię. Budowała zasięgi w internecie, popularyzując swoją ofertę świadczoną offline. W okresie pandemii to właśnie internet okazał się miejscem spotkań użytkowników z instytucją. Oprócz działań ściśle odpowiadających profilowi biblioteki podjęto też szereg aktywności odpowiadających potrzebom młodych użytkowników oraz ich rodziców.

W ostatnich latach XX wieku Eilean Hooper-Greenhill podkreślała, że zwrot ku publiczności jest jednym z najistotniejszych wyzwań, jakie stają przed instytucjami sektora kultury w XXI wieku (Hooper-Greenhill, 2010). Miejska Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej znalazła własne sposoby na to, by poznawać swoich użytkowników za pomocą posiadanych przez siebie narzędzi (Janus, 2016). Zaprezentowane projekty dowodzą, że zaszedł tu proces „mobilnej animacji kultury” (Żółkiewska, 2016), która przy okazji zaczęła też realizować funkcje edukacyjne.

Prezentowane treści pod względem realizacji w internecie miały bardzo prostą formę postów na profilu społecznościowym. Były to: relacje live, projekcje nagranych wcześniej materiałów, posty z formie grafik. W porównaniu z innymi miejskimi instytucjami kultury Białej Podlaskiej pod względem liczby tych publikacji w okresie od 1 marca 2020 roku do 30 czerwca 2020 roku Miejska Biblioteka Publiczna była druga w kolejności, co obrazuje tabela 1.

Tabela 1. Zestawienie aktywności białskich instytucji kultury i zasięgów osiągniętych na profilach społecznościowych od 1 marca 2020 roku do 30 czerwca 2020 roku

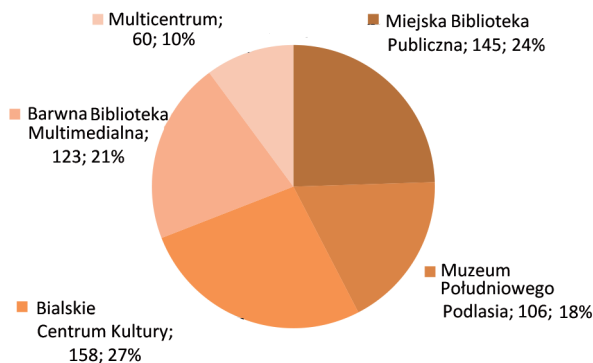
Dane od marca 2020 r. do czerwca 2020 r.		
	Liczba postów	Zasięg
Miejska Biblioteka Publiczna	145	142 278
Muzeum Południowego Podlasia	106	68 373
Białskie Centrum Kultury	158	179 610
Barwna Biblioteka Multimedialna	123	95 637
Multicentrum	60	25 642

Źródło: opracowanie własne

Proponowane treści dotarły do 142 248 użytkowników, co jest liczbą ponad dwa razy większą niż liczba mieszkańców Białej Podlaskiej. Trzeba przypomnieć, że działania białskich instytucji kultury podczas pandemii podlegały koordynacji, a jednym z ich celów było uzupełnienie treści szkolnych. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że Miejska Biblioteka Publiczna i Barwna Biblioteka Multimedialna stanowią dwie komórki jednej instytucji, po zsumowaniu daje to 268 postów w prezentowanym okresie i dotarcie łącznie do prawie 240 tysięcy użytkowników.

Pod względem liczby postów, jak wskazano na wykresie 1., Miejska Biblioteka Publiczna razem z Barwną Biblioteką Multimedialną miały największy udział – 44% wśród wszystkich miejskich instytucji kultury.

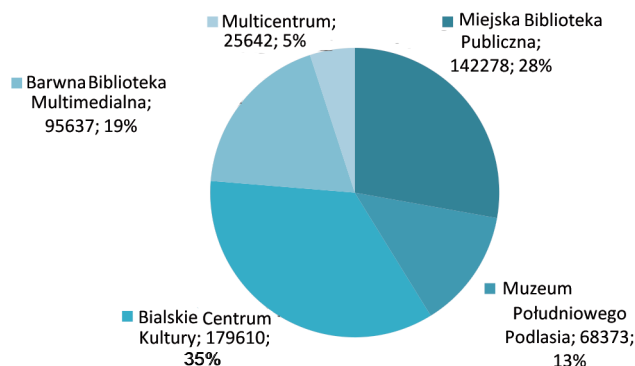
Wykres 1. Liczba postów publikowanych przez białskie instytucje kultury w okresie od 1 marca 2020 roku do 30 czerwca 2020 roku w ujęciu procentowym

Źródło: opracowanie własne

Wykres 2. Zasięg postów publikowanych przez białskie instytucje kultury w okresie od 1 marca 2020 roku do 30 czerwca 2020 roku w ujęciu procentowym.

Na wykresie 2. widoczna jest także przewaga pod względem zasięgu postów – 47%

Źródło: opracowanie własne

Na bieżąco, w efekcie obserwacji potrzeb, ale też wymiany informacji pomiędzy instytucjami kultury, przedszkolami i szkołami mogły powstawać dobre praktyki. Pandemia nie pozwalała jednak na zbyt długie testowanie nowych rozwiązań. Ten czas zweryfikował też choćby taką diagnozę: „dziś szeroka cyfrowa obecność nie jest dla publicznych instytucji kultury wyborem, jest raczej zarządczą koniecznością i społecznym obowiązkiem. Oznacza to, że internet coraz częściej będzie (a właściwie już jest) wykorzystywany przez instytucje kultury do upowszechniania towarzyszących im idei oraz do poszerzania pola dostępu do posiadanych przez nie zasobów. W tym sensie niewystarczająca jest już aktywność w sieci ograniczająca się wyłącznie do promowania tradycyjnej oferty dostępnej w fizycznym gmachu danej instytucji. Niezbędne są natomiast działania ukierunkowane na budowanie dostępu i upowszechnianie «contentu» – serca każdej organizacji kulturalnej” (Maźnica, 2016, s. 35). Jeśli biblioteka chciała po pierwsze wskazać praktyczne sposoby wykorzystania jej nowego, choć gromadzonego w ciągu miesięcy przed pandemią potencjału, a po drugie zareagować na społeczne zapotrzebowanie – budowanie dostępu i upowszechnianie „contentu” – musiało to postępować błyskawicznie, a tym samym nieco intuicyjnie.

Zakończenie

Okres zatrzymania w domach z powodu pandemii COVID-19 dowiódł, że instytucje kultury mogą skutecznie wykorzystywać działania online, zwłaszcza

w mediach społecznościowych, do tworzenia atrakcyjnych i ważnych programów uzupełniających działalność edukacyjną placówek *stricte* do tego powołanych. W ten sposób placówki te pokazały też, że w takich momentach „testowania” można ocenić poziom nowoczesności ich oferty. Prowadzone w ciągu ostatnich lat badania wskazywały, że wśród instytucji kultury to właśnie biblioteki najsukcesyjniej wdrażają nowoczesne rozwiązania: „Za przykład instytucyjnej i systemowej «zmiany na lepsze» uznajemy biblioteki. W ich przypadku nośnikiem nowoczesności stała się aranżacja przestrzeni, będąca konsekwencją zmiany myślenia o funkcji biblioteki. Ona może być kameralna lub zaprojektowana zgodnie z najnowszymi trendami – ma umożliwić dostęp do informacji, spędzenie czasu z książką, tabletem czy z innymi użytkownikami. Co do innowacyjności, to tej szukałabym dziś bardziej w skutecznych sposobach zachęcania do sięgania po książkę niż na przykład w usprawnieniach w rodzaju systemów bezobsługowych. Mogę podać przykład innego rozumienia nowoczesności biblioteki, czyli bibliotekę Nam June Paik w Korei Południowej. Instytucja ta za swoją misję obrała przededefiniowanie relacji uczestnika i funkcji dostarczania informacji. Celem biblioteki jest dostarczanie nielinearnej, często przypadkowej informacji, która ma pobudzać do powstawania nowych treści z twórczym udziałem uczestnika” (Szymańska, 2016, s. 67).

Miejska Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej ukazała, że oblicze nowoczesności ujawnia się nie tylko dzięki aranżacji przestrzeni, co w przewartościowaniu postrzegania przez jej pracowników jej roli i zrozumieniu, iż dzięki zróżnicowanym rozwiązaniom cyfrowym i strategiom wdrażanym online zyskują dodatkowy sposób komunikacji i dotarcia do użytkowników. Świat wirtualny nie jest dla nich konkurencyjny, ale daje im możliwość wielokrotnie większego zasięgu i skuteczności. Możliwość uzupełniania działań edukacyjnych jest natomiast bardzo obiecującym przykładem współpracy międzyinstytucjonalnej.

Abstrakt: Pandemia koronawirusa postawiła zupełnie nowe wymagania przed placówkami oświatowymi, których zadania edukacyjno-wychowawcze się nie zmieniły, ale konieczna była zmiana metod stosowanych w celu realizowania podstawy programowej. Istotnym uzupełnieniem tej działalności okazały się realizacje instytucji kultury, o czym świadczy przykład Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej. Wykorzystała ona wcześniej zdobyte doświadczenia do przedstawienia atrakcyjnej oferty aktywności w różnej formie, które nie mogły być zrealizowane offline, natomiast okazały się bardzo potrzebne online.

Słowa kluczowe: instytucje kultury, edukacja online, proces edukacji

Abstract: The COVID-19 pandemic has set completely new demands for educational institutions. Their educational and care activities have not changed, but a change of methods used in case of implementing the core curriculum was necessary. The realization of cultural institutions turned out to be a significant supplement to these activities, as evidenced by the example of the Municipal Public Library in Biała Podlaska. It used its previously achieved experiences to present an attractive offer of many forms of activities, that could not be taken up offline, but appeared to be much needed online.

Key words: cultural institutions, online education, educational process

Bibliografia

- Fatyga, B., (2005). Edukacja nieformalna w Polsce: historia i formy współczesne. W: *Doświadczać uczenia. Materiały pokonferencyjne. Program Młodzież*, Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Eedukacji, s. 9–12.
- Hooper-Greenhill, E. (2006). Studying Visitors. W: S. Macdonald (ed.), *A Companion to Museum Studies*, Chichester: Blackwell Pub.
- Janus, A. (2016). Od widza przez odbiorcę do użytkownika. Badania publiczności instytucji kultury. W: *Użytkownik, zasoby, strategie. Instytucje kultury w środowisku cyfrowym*, Warszawa: Narodowy Instytut Audiowizualny.
- Kubiak, M. J. (2000). *Szkoła, Internet, Intranet. Wirtualna edukacja*. Warszawa: Wydawnictwo MIKOM.
- Maźnica, Ł. (2016). Cyfrowe zasoby kultury i ich wartość. W: *Instytucje kultury w środowisku cyfrowym. Użytkownik, zasoby, strategie* (s. 33–37). Warszawa: Narodowy Instytut Audiowizualny.

- Rochacka-Gagliardi, W. (2016). Użytkownik w instytucji kultury. Wstęp. W: *Instytucje kultury w środowisku cyfrowym. Użytkownik, zasoby, strategie* (s. 6–8). Warszawa: Narodowy Instytut Audiowizualny.
- Popławski, T., Ślemp, T. (2016). Rozwiązania informatyczne w procesie kształcenia na odległość. *Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej*, 37.
- Szymańska, A. (2016). Nowoczesna instytucja kultury – co to znaczy?. W: *Instytucje kultury w środowisku cyfrowym. Użytkownik, zasoby, strategie* (s. 63–69). Warszawa: Narodowy Instytut Audiowizualny.
- Śmigielska, A. (2002). *Technologie informacyjne i komunikacyjne w pracy nauczyciela*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- UNESCO (1979). *Terminology of Adult Education*. Paris.
- Zielecki, A. (2000). Wiedza o regionie wprowadzeniem do edukacji historycznej, *Wiadomości Historyczne*, 4.
- Ziółkowski, P. (2015). *Teoretyczne podstawy kształcenia*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki.